

J. GIMENO - NAVARRO (1900 - 1955)

El dijous passat, 17 de febrer de 1955, moria a Barcelona el poeta català J. Gimeno-Navarro.

Vaig conèixer-lo, em sembla, pels volts de l'any 1930, a la penya de l'Hostal del Sol. Es una penya que, després de molts avatars, encara existeix i a la qual encara, cada dissabte a la tarda, ens trobem tot de vells amics, units només pel comú denominador de la literatura catalana. ¿Quants en manquen, dels que es trobaven, fa vint-i-cinc anys, a la mateixa hora del mateix dia de la setmana, a la sala d'aquell prestigiós restaurant del carrer de Mallorca, tocant al Passeig de Gràcia? Hauria de fer-se la història d'aquesta penya literària, que ja venia de l'Hotel Colon i era, més o menys, una continuació de la famosa penya de Francesc Matheu. Neòfit de les lletres i nouvingut a aquell cenacle, recordo d'haver-hi vist, més o menys regularment, Joan Maria Guasch, Joan Oller i Rabassa, Joan Santamaria, Ramon Vinyes, Prudenci Bertrana, Joan Arús, Joan Malagarriga, Plàcid Vidal, el pintor Joaquim Biosca, el dibuixant Daniel Masgoumiery, Josep M. Borcnat, Tomàs Roig i Llop, Octavi Saltor, el bastoner i periodista Cecili Gasoliba, el fotògraf i escriptor Pere Català, el periodista matoroní Marçal Trilla i Rostoll, ^XJaume Rosquellas, Rossend Pich i Salarich, Antoni Rosich Catalan, J. M. Prous i Vila, segurament d'altres encara... Josep Gimeno-Navarro no era pas dels menys assidus. Als temps que jo vaig començar d'anar-hi, cada dissabte, la penya era presidida, per unànime consentiment, per la bonhomia una mica àcida de Prudenci Bertrana. Les discussions sobre política i sobre literatura hi eren enceses i sorolloses. Tant, que obligaren l'amo del restaurant a considerar la poca relació que tenia l'import de les nostres consumacions amb l'enrenou que duiem a un local seriós, i a invitar-nos amb cortesia i fermesa a canviar de lloc les reunions. Hem corregut, d'aleshores ençà, almenys quatre cafès diferents; vàrem resistir fins al darrer moment a can Llibre, abans que fos engolit per l'hotel que ara ocupa el seu lloc. Però la història d'aquesta penya està per escriure. Li correspon de fer-ho, em sembla, al que fou, en aquells temps, el benjamí dels seus components: el poeta Osvald Cardona. Ell podria completar la llista que els meus records van confegint (ara se m'acuden d'altres noms, d'una corrua de poetes: J. M. Rovira i Artigues, ^XSalvador Perarnau, ~~Elisabet~~ Domènec Perramon, Jaume Terrades, Joan Llongueres. La poesia sempre havia tingut una copiosa representació a la nostra penya. Totjust ara comença de perdre-la ^{la majoria}.)

Veure com van desapareixent aquests companys d'una època enyorada, i no ja solament els que ens havíem avessat a considerar com als nostres mestres, sinó alguns que entraven dintre de la nostra mateixa generació, produeix cada vegada una dolorosa impressió, doblement colpidora per la pèrdua de l'amic i perquè, egoistament, et sents més desemparat, més a primer rengle enfront de la gran Anivelladora.

Josep Gimeno-Navarro era un dels poetes de la nostra Penya. La seva carrera literària havia estat curiosa. Havia estat, de molt jove, caixista d'impremta. Després aconseguí un cert renom jugant com a futbolista, i el seu nom va unit a les èpoques d'esplendor del "Júpiter". Un parell d'anys formà àdhuc en el primer equip del Barcelona, i contribuí a guanyar un campionat d'Espanya. La malaltia - una afecció pulmonar aguda, que l'obli-

X
Leandre
Amigó

X
Felip
Grau

gà a recloure's en un Sanatori i a canviar totalment la seva vida, -- l'apartà del futbol. Fou aleshores, em penso, que va donar-se a la poesia. Una mica d'esma, feu versos en castellà. Un volumet, titulat "Jirones de luz", i que duu un pròleg de Vicente Díez de Tejada, dona fe d'aquestes activitats. Però aviat el poeta sent la necessitat de trobar un instrument més autèntic, més sincer per a la seva inspiració. Tot i venir de família castellana, troba que en català podrà expressar millor allò que vol dir. I comença de fer versos en català. El seu primer recull es diu El Moliner Invisible. Duu la data del 1936 i havia estat presentat al Premi Joaquim Folguera de l'any anterior. Rellegint-lo avui, hi trobeu alguns castellanismes i la influència marcada de Josep Maria de Sagarra i del García Lorca del "Romancero Gitano" (el poema Havia d'ésser així és, gairebé, una traducció de "La casada infiel") amb ressons de Ventura Gassol en els poemes patriòtics i de tema social. Però també hi havia una veu original, un temari que després havia d'ampliar-se en els llibres posteriors: els raval, els amors adolescents, fresques cançons amoroses i acolorides pintures d'humils paisatges. Als Poemes de raval i altres poemes, que publicava l'any 1938, en plena guerra, les influències són més tènues i les imatges esdevenen més personals. Entre les estampes de Montjuïc, les músiques de piano de maneta i les siluetes infantils i els paisatges suburbials, sorgeix, imprevista, una nota més greu, d'una religiositat difusa. Els vint sonets del llibre Festeig, escrit l'any 37 i publicat després dels Poemes de raval, tenen una major unitat: és el dietari d'un amor adolescent, sense sotracs, interromput bruscament per la malaltia i la mort de la promesa i recordat, setze anys més tard, amb un dolor matisat de melangia, pel poeta. L'evocació té moments d'autèntic lirisme i d'emoció punyent. Però és també com un testimoni necessari i com un exorcisme a la vella passió. Era necessari de descriure aquell festeig.

Reposa, Amor, per fi, dintre la tomba,
sobre el coixí de versos d'aquest llibre
acaba dient el darrer sonet del recull, que és encara un dels més rics de poesia que ha deixat Gimeno-Navarro.

L'acabament de la guerra duu al poeta, com a tants d'altres, una nova calamitat. Es empresonat, condemnat a trenta anys de presó, i se'n passa uns quants entre reixes. Va escrivint, però, i descobreix un altre mitjà expressiu: la plàstica. El poeta Gimeno-Navarro esdevindrà, també, el pintor i dibuixant Gimeno-Navarro, i els seus dibuixos i les seves guaixes i aquarel·les figuren a les exposicions. La llibertat li duu també una tongada pròspera. Publica dos llibres, "Les ales dels àngels (1948) i L'enyor perdurable (1949), en els quals s'acusa l'evolució espiritual que l'ha dut a una religiositat abrandaada d'efusió. Una editora -- una dama fantàstica que, uns quants anys, vol esdevenir la providència dels poetes catalans i que, després, els donarà molts motius de decepció -- li fa un contracte per a editar-li les obres completes, en onze volums. Dibuixa i pinta, ven els quadros i té encàrrecs. La represa dels Jocs Florals li dona encara, una variada possibilitat de veure recompensats els seus exercicis poètics. Però, malgrat l'èxit i gairebé la prosperitat, Gimeno-Navarro és fidel als vells temes d'inspiració i la seva melodia, que de vegades sembla sortida d'un melangiós acordió de mariner, segueix cantant els amors infantils, els espectacles de suburbi, la primavera indecisa i les barques capgirades damunt la platja dels pescadors.

Un dia, a la vella i perdurable Penya nostra, un amic - un altre poeta - va exclamar, com a corol·lari filosòfic a una discussió sobre la crítica i els judicis valoratius: "Densenganyem-nos; de tots nosaltres no hi haurà ningú que passi a la posteritat!". I un altre va arrodonir: "Pitjor per a la posteritat!". Jo em penso que Gimeno-Navarro es sentí ferit per aquella generalització. Ell sentia el valor de la seva poesia; sabia, per la provatura reiterada de la recitació, que els seus versos arribaven al cor del públic, que l'emocionaven i l'encisaven. I tenia també l'orgull de la seva vocació, de la seva fidelitat a la poesia, de la frescor immarcescible de les cançons que la seva inspiració li dictava. Potser tenia raó. Potser sí que cal tenir aquest orgull, aquest convenciment de la vàlua d'allò que escrius, d'allò que fas. ¿I qui sap què triarà la posteritat, aquest monstre desconegut de mil caps, entre l'obra que quedarà de tots els que escrivim en aquesta època? ¿Quines celebritats d'ara seran oblidades? ¿Quins modestos literats de segon rengle descoberts amb delícies i enlairats per crítics i historiadors un xic tocats d'esnobisme? ¿Quines reaccions en el gust i en la sensibilitat es produiran i quins canvis de valoració ocasionaran aquests canvis? Ens cal fer, amb tanta modestia com poguem, la nostra tasca; dir allò que ens creiem destinats a dir i que potser ningú més no podria dir - almenys, igual que nosaltres. Ens cal mantenir, això sí, el noble orgull d'escriure en català. Potser això justificava la irritació de Gimeno-Navarro davant d'aquella general eliminació d'un possible Panteó de grans escriptors.

El cas és que va apartar-se de la nostra companyia. El veia de tant en tant. La poesia de Jocs Florals no era ja tan productiva: són molts més els poetes que estan a l'aguait de les convocatòries; juguen molt més les influències i els prestigis locals. I la pintura, tothom ho sap, fa uns quants anys que ha sofert una enorme davallada: en acabar-se els guanys extraordinaris, ha desaparegut el públic extraordinari que comprava quadros. Gimeno-Navarro obtenia un modest càrrec en un museu barceloní. Era un inici d'estabilitat. Escrivia, poc o molt, però no publicava llibres - ¿on són els editors de poesia, avui? La salut, sempre primparada, l'abandonava. Ell es recloïa a casa seva, a la seva feina, als cafès de barriada i donava algun passeig, els dies assolellats, pels jardins de Montjuïc que estaven a prop del seu pis. I així l'atrapà la mort. Una intervenció quirúrgica, un col·lapse cardíac. I un poeta català que desapareix, entre el silenci més ignorant que malevolent de la premsa barcelonina.

Avui he rellegit els cinc llibres de versos que publicà, en vida, Josep Gimeno-Navarro. He recordat els drames i comèdies en vers que escrivia (n'hi ha dos de publicats i àdhuc estrenats, em penso: L'amor infinit i Barraques de Montjuïc, però en tenia uns quants més d'inèdits per estrenar. ¿Els arribarem a veure algun dia?). Sí, era un escriptor. Un bon poeta, encara que les antologies el negligessin massa sovint. ¿I qui podrà dir quin serà el fall de la posteritat? Però avui he cregut que calia dir, com a suprem adieu a l'amic, quins eren els seus mèrits i el seu exemple. L'exemple d'una vida digna, que l'adversitat ha posat a prova moltes vegades. L'exemple d'un escriptor enamorat del seu ofici, d'un poeta i un artista que formava part, fins a la seva mort, per lliure elecció, d'aquesta intel·lectualitat catalana que es manté fidel a la seva llengua i a l'esperit que sempre l'ha animat.

Barcelona, febrer 1955.

Rafael TÀSIS.